

FOL

JOHN LOCKE KİMDİR?

FOLK 160

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 137
KİMDİR 04

JOHN LOCKE KİMDİR?
SAMUEL ALEXANDER

ÇEVİREN: HAMDİ BRAVO

ÖZGÜN ADI: *LOCKE*
EDİSYON: LONDON 1908

EDİTÖR: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: BURAK SERHAT ERMİŞ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-77-2

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

1. BASKI: ARALIK 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

JOHN LOCKE KİMDİR?

SAMUEL ALEXANDER

ÇEVİREN
HAMDİ BRAVO

SAMUEL ALEXANDER

Avustralya Sidney’de doğdu (1859). Ortaöğrenimini Melbourne, Wesley College’de gördü (1871). Burslu olarak girdiği Oxford Üniversitesi’nde matematik ve felsefe eğitimi aldı. Almanya Freiburg’da psikoloji laboratuvarında çalıştı. Owens College Felsefe kürsüsü başkanlığı (1893); daha sonra Manchester’da aynı görevi emekliliğine dek sürdürdü. (1924). 1938 yılında öldü. Başlıca eserleri: *Moral Order and Progress* (1889), *Space, Time and Deity* (1920), *Spinoza and Time* (1921), *Beauty and Other Forms of Value* (1933).

HAMDİ BRAVO

İstanbul doğumlu (1974). Lisans ve lisansüstü eğitimini Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamladı (1992-2005). Lisansüstü eğitimi sırasında Collingwood’un tarih anlayışını incelediği yüksek lisans tezini ve Hegel ile Nietzsche’nin siyaset felsefelerini incelediği doktora tezini yazdı. Hâlen Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve çalışmalarını etik ile toplum felsefesi alanlarında sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *İnsanlığa Övgü* (2014); *Hegel ve Nietzsche’de Birey, Toplum ve Devlet İlişkileri* (2015); Martin Cohen, *Platon’dan Mao’ya Siyaset Felsefesi* (2020), *Vicdanın Sessizliği* (2020); *Locke, Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine* (2021).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ YERİNE	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
YAŞAMI	13
İKİNCİ BÖLÜM	
FELSEFESİ	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
<i>DENEME ÜZERİNE GÖZLEMLER</i>	54
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ETİK	68
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SİYASET FELSEFESİ	73
ALTINCI BÖLÜM	
DİN FELSEFESİ	80
DİZİN	88

ÖNSÖZ YERİNE

Prof. Campbell Fraser'ın Locke hakkındaki kitaplarına (özellikle de *Deneme*'nin kendisi tarafından hazırlanmış basımındaki girişe) ve Bay H. R. Fox Bourne'un çok değerli *Life of John Locke*'una (Londra, 1876) borcumu ifade etmek isterim. Son bölümlerde Sidgwick'in *History of Ethics*'inden, Stephen'in *History of English Thought in the Eighteenth Century*'sinden ve Prof. Ch. Bastide'in *John Locke: ses Théories Politiques*'inden (Paris, 1906) yardım aldım. Yerinde pek çok önerisi için de Prof. G. F. Stout'a minnettarım.

SAMUEL ALEXANDER

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAMI

İngiliz edebiyat ve bilim tarihinde sık karşılaştığı üzere, Locke'un yaşamı da dünya ve toplum işleriyle çok meşgul bir bilginin yaşamıdır. Düşünmeye olan doğal yeteneği ve zayıf bünyesi, onu akademik bir inziva yaşamına yöneltmiştir; ticaretteki yeteneği ve pratik becerileri ise ona siyasette bir ağırlık kazandırmış, önüne kabul etmeye mecbur kaldığı çok önemli devlet görevleri sermiştir. Bilginlere özgü yalnızlığını toplumsal nüfuzla birleştirmiştir. Son yıllarında bir süreliğine ticaret müdürü olarak yüksek bir makamı işgal etmiştir; Shaftesbury'nin güvenilir danışmanı olarak da tüm yaşamı boyunca, önce III. William'ın, ardından da Somers ve Charles Montague'nun başa geçmesi için uğraşan fırkanın işlerinin arka planındaki kişi olmuştur. Her zaman seçkin çevrelerin içinden biri olarak bilinmesine rağmen, bir yazar olarak şöhreti ömrünün son on beş yılına sıkışmıştır. Shaftesbury'nin ailesi içinde yalnızca birkaç yıl ve sonrasında da ancak gerektiğince yapmasına rağmen, kendine meslek olarak daha yoğun bir iş olan hekimliği seçmiştir. Aslında bir *fikir adamı* nasıl yaşarsa öyle yaşamıştır; kendi dönemindeki Boyle, Sydenham ve Newton gibi bilim adamlarıyla yakın ilişki için-

İKİNCİ BÖLÜM FELSEFESİ

Bir felsefe yazarının fikirlerini anlamada hiçbir şey onun incelemelerini içinde gerçekleştirdiği tını bil-mekten daha çok işe yaramaz. Ne talihliyiz ki Des-cartes, Locke, Spinoza gibi yazarların daha kişisel ve otobiyografik yazım yöntemleri bu sırra ulaşmamızın kapısını aralamaktadır. Locke'un ki, eleştirel bir tındır. Felsefede eleştiri yöntemi özellikle Kant'ın ismiyle ilişkilendirilmiştir; o bunu açıkça ilan etmiş ve betimlemiştir. Bu, ilgili aracı inceleyerek bilginin sınırlarını belirleme yöntemidir. Bu anlamda haklı olarak Locke 'ilk eleştiri filozofu' diye tanımlanır; işlemleri ile düşünülerinin çıktıları Kant'ınkinden farklı olsa da, benzerlikleri farklılıklarından daha derindir. *Deneme*'nin başında Locke'un yazma sebebini açıklarken kullandığı sözler, sonrasında Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi*'nin önsözündeki sözlerini anımsatır. Locke der ki:

İnsan zihninin fazlasıyla yatkın olduğu çeşitli soruları yanıtlamanın ilk adımının anlama yetilerimizin bir incelemesine girişmek, kendi güçlerimizi irdelemek ve uygulanabilirliklerini görmek ile atılacağını düşündüm. Bunun öncesinde yanlış bir başlangıçta idik

DİZİN

A

acı 39, 52, 68, 70, 71
adalet 42
adaletsizlik 69
Adem 73
âdet yasaası 68
adsal öz(ler) 45, 48, 50
ağaç idesi 37
ahlak 49, 56, 69, 70, 71, 83; ~
bilgisi 49, 70; ~ ilkeleri 71; ~
kuralları 83; ~ yargıları 71; ~
yasaları 70, 71
ahlaksal 42, 43, 49, 60, 68, 69,
71; ~ bağıntılar 43, 49; ~ düz-
güler 68; ~ gerçeklik 60; ~ ide-
ler 42, 60, 69; ~ iyi ve kötü 68;
~ yasa 69
aile kurumu 74
akıl 74, 80, 81, 83; ~ın ve vicda-
nın buyurduğu şekilde misille-
me yapma hakkı 74; insan ~ı 83
algı 35, 36, 37, 38, 41; ~ idesi 36,
41; uyumsuzluğun ~sı 47
algılama 38, 41
Altın Çağ 74
Amerikan bağımsızlığı 79
anlama yetisi 19, 32, 33, 34, 35,
38, 69; ~nin nesnesi 35
Arapça 16
Aristoteles 34, 69
arzu 71
Ashley 18
ataerkil toplum 74
ateist(ler) 23, 76
atomik yapı 40
Avrupa tını 24

B

Bacon 16, 34, 44
bağıntı 42, 43, 49, 65; ~ ideleri
43
başkalık 47
Başpiskopos Tillotson 84
Bay Fox Bourne 23
Bentham 71
Berkeley 28, 35, 60, 62, 66
betimleme 35, 45, 56, 59, 61, 65,
66
bileşik ideler 41, 42
bilgelik 14, 27, 69
bilgi: ~ deposu 45; ~ kuramı 46;
~mizin sınırı 56; ~ nesnelimiz
64; ~nin doğrudan kavradı-
ğı ideler 65; ~nin kapsamı 34;
~nin öğeleri 47; ~nin sınırları
34, 47, 54; empirik ~ 59
bilginlere özgü yalnızlık 13
bilimsel düşüncenin ideali 59
bilinç durumları 37
birey: ~lerin hakları 77; ~lerin
özgürlükleri 75; ~lerin yaşam-
tarihleri 64
bireysel: ~ nitelik 63; ~ süreklilik
65; ~ zihin 63
bireyselci karakter 60
birincil nitelikler 55, 62
birleşik kitle 75
birlikte varoluş 47
Boyle 13, 17
Brandenburg Dükahğı 17
Brandenburg Dükü I. Frederick
24
Busby, Richard 15

büyük toplumsal yasalar 14

C

II. Charles 21, 23

Cherbury Lordu Herbert 57

Christchurch 15, 16, 17, 21

cisim(ler) 39, 40, 44, 48; ~lerin maruz kaldıkları değişim 40; ~in bütünü 48

Cléves 21

Collins, Anthony 28, 84

Cromwell 15

Cudworth 26

Ç

çatışan yargılar 71

çözümleme 35

D

deist 27, 28, 84; ~ öğreti 84

Deizm 84

deneyim 39, 43, 45, 46, 49, 50, 52, 56, 57, 61, 65, 66; ~in içeriği 54; ~in nesnelere 65; ~ kaynağı 39; ~ ve duyulur gözlemler 50; temel ~ 63

Descartes 16, 32, 35, 37, 39, 40, 51, 57, 62

determinizm 72

devletin dine müdahale etmemesi 79

Devrim 21

Dışarıda Bırakma Yasası 20

dışsal 36, 40, 42, 52, 63, 65, 66; ~ neden 52; ~ karşılıklar 42; ~ şeylerin nitelikleri 66

din 70, 80; ~ özgürlüğü 19

dinsel: ~ ibadet 23; ~ özgürlük 23, 79; ~ taassup 17, 29, 81

doğa: ~ bilimleri 17, 59; ~ durumu 75, 77, 78, 79; ~ durumunun yarattığı yetersizlikler 75; ~nın ışığı 74; ~ tarihi 34; ~ yasası 70, 74, 75, 77, 79

doğal: ~ akıl 81; ~ aklın gücü 83; ~ bilgelik 14; ~ yasa 63; ~ eğilim 78; ~ güçler 81; ~ hukuk 70; ~ özgürlükler 75

doğuştan: ~ ideler 39, 56, 57, 58; ~ ilkeler 57

duyu 36, 39, 44, 46, 48; ~lara dayalı deneyim 52; ~ların gözlemi 53

duyu organları 39

duyulur: ~ gerçeklik 60; ~ nesnelere 38, 61, 66; ~ nitelikler 39, 44, 45; ~ şeyler 62, 63

duyum 35, 36, 38, 39, 41, 44, 52, 63, 80; ~ idesi 36, 38, 41; ~la edinilen ideler 38; ~lanamaz parçacıklar 40; ~ nesnesi 41

duyusal bilgi 52

dünyevî otorite 23

düşünce: ~ çizgisi 58; ~leri maddeye batmış olanlar 44; ~nin nesnesi 54

düşünme 14, 35, 38, 39, 40, 41, 44, 49, 56, 58, 79; ~ ideali 79; ~ idesi 56; ~ yöntemi 14

düşünsel kusurlar 79

E

edimsel varoluş 48, 50, 51, 52, 61

egemen 77, 78

eğitim 15, 26, 27

eleştirel tin 32

erdem 26, 68

erdemsizlik 68, 70

Essex 24, 25

etik 46, 48, 69, 70, 71; ~ ideali 70

evlilik kurumu 74

evren 49, 63

F

faiz 25

Fell 21

felsefede eleştiri yöntemi 32
felsefi öğretisi 54
fikir adamı 13
Filmer 73
fizik 50, 53, 59, 60, 69
Fransa 20, 22

G

Galileo 40
Gassendi 16, 44
gerçek: ~ mutluluk 72; ~ özgür-
lük 72
gerçeklik 43, 46, 47, 56, 60; ~in
bir örneği 51; ~ güvencesi 43
gizemli bilgilerin kaynağı 58
Grotius 70
güç 58
güzellik 42

H

hakikat(ler) 14, 51, 59, 82
hakiki 52, 72
halk 73, 76, 83; ~in onayı 77, 78
hayal: ~ etme 36; ~ gücü 78
haz 39, 42, 68, 70, 71
hazcılar 70
Herbert 27, 57
High Laver 29
hissetme 39
hitabet 26
Hobbes 16, 77, 78
Hollanda 21, 22, 23, 26
Hooker 78
Horace 29
Houyhnhnm 78
Hristiyan: ~ Âlemi 73; ~ vahyi 83
Hristiyanlık 27, 31, 70, 82, 84
Hume 35, 58, 60, 62, 66, 84, 85,
86
hükümet: ~ anlayışı 76; ~ etme
yetkisi 75

İ

ibadet 76

iç duyum 35, 38, 39, 41, 44, 52,
63, 80; ~ ideleri 35, 38, 41, 44
içkin bilgi anlayışı 57
içsel: ~ ışık 81; ~ duyumlama 41;
~ yapı 40, 43
ide(ler) 30, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
64, 65, 69, 78, 79, 80; ısı ~si
36; ~ dizgesi 58; ~ dünyası-
nın ögesi 65; ; ~ dizgesi 58; ~
dünyası 37; ~nin başlangıcı 34;
~nin gizemli nedeni 55; ~nin
içeriği 34; ~nin doğası 36, 65;
~nin imleri 34; ~nin niteliği 34;
~nin uyumu 53; ~ öbekleri 45,
60; ~yle uyumlu olan edimsel
gerçek varoluş 47; madde ve
düşünme ~leri 49
ikincil nitelikler 40, 55; ~in ide-
leri 62
ilahî hak 77
ilahiyat 82
ilk eleştiri filozofu 32
ilke 47, 57, 58, 70; ~lerin haki-
kati 57
iman 20, 80, 81, 82, 83; ~ ile akıl
arasındaki sınırlar 80
imge 51, 52
inanç: ~in gerçek anlamı 82; ~
üretme 81
İncil 84
İngiliz 13, 22, 23, 35, 73
İngiltere 21, 22, 79, 84
insan: ~ doğası 70, 71; ~in alış-
kanlıkları 54; ~in ideleri 63
insanlığın ilkel hâli 74
irade 71, 72, 78; ~ özgürlüğü 72;
çoğunluğun ~si 75; genel ~ 78
İrlanda Kilisesi 17
İrlandalı 24, 28
İsa 82, 83
İspanya 17

- isteme 38
istençli eylemler 68
iyi 24, 68; ~ hazzın üreticisi 71;
kamusal ~ 76
iyilik 69, 78
- J
II. James 21
- K
Kant 32, 42, 55, 60, 61, 64, 66,
85
karar alma 50
karmaşık: ~ ideler 39, 78; ~ kip-
ler 42
Katoliklik 23
kendi: ~ emeğini katan kişi 74; ~
ideali 65; ~ ideleri 64
Kilise 29, 43, 76
kişinin duyuları 40
kölelik 73
kuramlaştırma itkisi 33
kutsal kitaplar 82
- L
Latince 15, 21, 22
Leclerc 22, 26, 56
Leibniz 16
Londra 11, 16, 18, 20, 22, 24,
86, 87
Lord Acton 14
Lord Ashley 18
Lord Peter King 28
- M
maddi cisimler 40, 58
Malebranche 16, 27, 37, 38, 66
Masham 25, 26, 28, 29
masumiyet ölçüsü 68
matematik 46, 49, 50, 59, 60, 61,
69, 71
mekanik icatlar 66
Mesih 82, 83
metafizik 45, 78
- Mill, J. S. 59
Moliere 20
Molyneux 28, 69
monark 75, 77
Monmouth Ayaklanması 21
Montague 13, 25
Montesquieu 79
Montpellier 20
Mordaunt 22
Musa 82
mutlak monarşi 73
mülkiyet 69, 73, 74; ~ hakkı 74
Müslümanlar 76
- N
nedamet 82
nedensellik 51, 52, 58, 83; ~in
gerçek doğasının 65; ~ idesi 52;
~ ilkesi 51
nesnelere 38, 41, 46, 52, 61, 63,
64; ~ dünyası 57; ~in gerçek
dünyası 63; ~in kendisi 64; ~
tasavvur yöntemleri 58
Newton 13, 27, 28, 84
Numa 23
- O
Oates 25, 26, 27, 28
olasılığın zemini 53
olgu(lar) 15, 51, 59, 65, 67, 71,
75; ~ dünyası 60; temel ~ 60
ortak: ~ deneyim 80; ~ düşünce
62; ~ mülkiyet 74, 79; ~ nesne
64
Ortodoks 84
otorite 23, 73, 75, 76, 80; yurdun
sivil ~si 23
Owen 15
Owen, John 15
Oxford 15, 16, 17, 18
- Ö
öge(ler) 34, 77, 78; temel ~ 77
öğreti 54, 59, 76, 79

Öklid 69

önerme 59, 69, 79, 80; ~lerin kesinliği 80

özdeşlik 43, 47, 65

özgürlük 19, 71, 73, 74, 75; ~ ilkeleri 14

özgürlükçü görüş 17

öznelik 70

özel makullük 82

P

para basma mevzuatı 25

Pembroke 21

Pentateuch 74

peripatetik felsefe 15

Peterborough 22

Pierre Coste 28

Platoncu 26

Pocock 16

Popham, Alexander 14, 15

Port Royal Mantığı 16

pratik gereksinim 33

prens 75, 76, 77

Proast, Jonas 26

Protestan 21

psikoloji 35, 67

Puffendorf 70

Püriten 15, 17, 23; ~ düzen 17; ~lerin sergilediği hoşgörüsüzlük 23

R

rasyonalist 81

rasyonalizm 82, 84

Reid 60, 63

Remonstrant 21

Roma Katolikleri 76

Rotterdam 22

Rousseau 27, 78, 85

Royal Society 17, 19

ruhsal: ~ töz idesi 44: ~ töz 66

Ruhsatlandırma Yasası 25

S

Sahftesbury 20

salt: ~ imge 52; ~ doğal ışık 70; ~ ide 51; ~ imgelem 49

sentetik önermeler 61

sezgi 52; doğrudan ~ 47, 70; dolaylı ~ 47

sezgisel: ~ bilgi 51; ~ hakikat 51

Shaftesbury 13, 18, 19, 20, 21, 22, 23

sınırsızlık 42

Sidgwick 11, 70, 86

sivil hükümetin gücü 76

sivil toplum 74, 75, 76, 77, 78, 79; ~un doğası 74

sivil yönetim öğretisi 79

siyasal: ~ düşünceler 78; ~ düşünüşümüzün parçası ve ögesi 23;

~ etkiler 79; ~ güç 73; ~ inceleme 79; ~ kitle 78; ~ öğreti 76,

79; ~ özgürlük 79; ~siyasal toplum 73, 75, 77, 78; ~ yapının

sağduyusu 79

siyaset 13, 79; ~ kuramı 79

skeptisizm 33

Somers 13, 24, 25

Somers ve Charles Montague 13

Somersetshire 14

somut: ~ insanın dünyası 71; ~ kusurlar 60; ~ yaşamın dili 78

sonsuzluk 42

soruşturma 54

soyut: ~ ide 50; ~ insan doğası 71; ~ yaratımlar 60

soyutlama 41, 59; ~yla oluşturulan genel ide 45

Sör Francis Masham 25

Sör Valter Vane 17

sözleşme 77; ~ ve dinsel özgürlük meseleleri 79; ~ yaşam 76;

~un kamusal iyisi 75; ~ yasası 68, 73

Spinoza 32

Stillingfleet 27, 84

Stoacılar 74

Strachey, John 17
 Stuarts 77
 suç 68
 süreklilik 65, 66, 75; ~ olgusu 65
 Sydenham 13, 19

T

tabula rasa 39, 57
 tanıklık ~ın deneyimle uyumu
 53; ~ın uzaklığı 53; ~ konusun-
 daki söz birliği 53
 tanımlanan bilginin kapsamı 53
 tanımlama 47
 Tanrı 19, 30, 38, 44, 45, 46,
 51, 52, 63, 66, 68, 70, 71, 76,
 80, 81, 82, 83; ~'nın birliği 83;
 ~'nın düşünme gücü 44; ~'nın
 maddi olmayan bir töz olması
 44; ~'nın yarattığı evrene yöne-
 lik özeni 83; ~ yasası 68
 tanrısal: ~ varlık 83; ~ yasa 68,
 69
 tarihsel: ~ iddia 78; ~ varsayım
 78; ~ yöntem 34
 temkinlilik 14
 teokrasi 76
 teoloji 17
 Teslis öğretisi 43
 Thomas 17, 18, 20
 tıp 17, 18, 20, 26
 Ticaret Kurulu 24
 Ticaret ve Dış Sömürgeleler Kurulu
 19
 tikel bilgi 50, 52
 Toland 27, 84
 toplum 13, 68, 75, 76, 77, 78; ~a
 ait doğal ya da birleşik güç 78
 toplumsal: ~ nüfuz 13; ~ onay 77
 töz(ler) 42, 43, 44, 45, 46, 47,
 48, 49, 50, 54, 56, 58, 60, 61,
 62, 65; ~ün doğası 58
 Trinity College 28
 tutkuların yönetimi 72
 tümel: ~ bilgi 50, 59; ~ nitelik 64;

~ bilim 50
 tümevarımsal 53
 Tyrrell 20

U

uslamlama 45, 51
 Utrecht 21
 uzam 42; ~ ve zaman 61

V

vahiy 68, 80, 81, 83; ~ hakikat-
 leri 80
 vahyedilmiş: ~ dinin ilkeleri 20; ~
 hakikatler 80
 Van Limborch 21
 varlık idesi 69
 Viyana 25
 Voltaire 84, 85

W

Wallis 16
 Ward 16
 Westminster School 15
 Whig Kumpasları 20
 William 13, 22, 24, 25, 28, 73,
 77
 Worcester Piskoposu 27, 43
 Wrigton 14

Y

Yahoo 78
 yalın: ~ deneyim 46; ~ duyum
 ideleri 39; ~ ide 39, 41, 43, 44,
 46, 78; ~ kipler 42; ~ nitelikler
 43; ~ ögeler 34, 35, 78
 yaptırım 68, 70, 75; ~ gücü 75
 yasa 24, 68, 70, 71, 74, 79; ~
 koyucu 68, 76; beşeri ~lar 75;
 ~nın kesintisiz şekilde uygulan-
 ması 75; ~nın sınırlandırılması
 25; ~ önerisi 25; ~ tarafından
 tevdi edilen emanet 75; ~ya
 uyum 68; yerleşik ~ 46; yoksul-
 luk ~ları 24

yasama gücü 75

Yeni Ahit 82, 83

yobazlık 81

yönetim 69, 76, 77, 79

Yunanca 15

yurttaşların birbiriyle yaptığı sözleşme 75

Z

zaman 61

zihin 36, 39, 53, 61; ~ değişkesi 37, 38; ~ etkilenimi 37; ~lerin tarihi 34; ~lerin idealleri 79;

~lerin ve maddi şeylerin varlığı 54; ~in işlemleri 39; ~in nesnesi

46; ~in algılaması 57; ~in deneyimleri 35; ~in edimi 67; ~in eseri 39; ~in istemli yaratımları 41; ~in işçiliği 43; ~in kendisi 47; ~in özü 39; ~in yapısı 61; ~in yaratımı 59

zihinsel: ~ etkilenimler 37, 62; ~ güçler 35; ~ işlem idelerinin kaynağı 41; ~ işlemlere ilişkin ideler 46; ~ işlemlerin sürekliliği 58; ~ işlemler yığı 66; ~ nesnelere 64; ~ olay 67; ~ yetenekler 82

zooloji 34